

Amik Annamária – György Andrea

SZÁZÉVES SZUPERHŐSNŐK

LEONORA CARRINGTON: *A HALLÓKÜRT*. FORDÍTOTTA FEKETE ROZINA.
OLGA TOKARCZUK UTÓSZAVÁVAL, PABLO WEISZ-CARRINGTON
ILLUSZTRÁCIÓIVAL, AMPERSAND KIADÓ, BUDAPEST, 2023.

GyA: A címben szereplő tárgy engem teljesen elvarázsolt. A regénybeli hallókürt ugyanis a mai, pusztán funkcionális, diszkrét hallókészülékekkel ellentétben igencsak impozáns látvány: nemcsak méretével, hanem különleges művészi megjelenésével is felhívja magára a figyelmet. A bonyodalom indításán túl átjárást biztosít egy másik világba, ahogyan a borítón látható grafika is sejteti: egy miniatűr nő fölé óriási hallókürt magasodik. A szerző fiának a rajzai sajátosan értelmezik a szöveget.

AA: Érdekes módon ez a figyelemre méltó eszköz az ajándékozón és a megajándékozottan kívül senki másnak nem kelti fel a figyelmét, és már ez is jelzi, hogy Carrington világában megszokott a furcsaság. Annál inkább megfog az elbeszélő stílusa már a nyitópasszusoktól.

GyA: A regény női narrátorának rendkívül eredeti hangja van. Marian Leatherby, bár 92 éves, mégsem a másvilágra, hanem arra készül, hogy Mexikóból Lappföldre költözzön, elvégre „történhetnek még csodák, ahogy nagyon gyakran történnek is”. Teste romlásnak indult (süket, fogai hiányoznak, állán gyér szakáll lengedez), lelke, szelleme azonban töretlen. Ez a „nyáladzó, rothadásnak indult tetem”, ahogyan unokája nevezi, élni akar: „Kilencvenkét éves vagyok, még alig értem az életet”, állapítja meg. Legjobb barátnője, a szintén idős Carmella, hatalmas vörös és lila parókáiban ugyanolyan bátor, különc és fékezhetetlenül szárnyaló fantáziájú, mint ő.

AA: Nemcsak a szereplők színesek, hanem a regény polgárpukkasztó szimbolikája is olyannyira intenzív, hogy könnyen túlfűszerezetté vált volna, ha nem ragad magával az egyszerre bölcs és pajkos, Miss Marple-szerű mesélő, aki remekül ütemezi a szurreális, ezoterikus intrikákkal teli cselekményt.

GyA: Bár kora és neme miatt erősen korlátozottak a döntéslehetőségei, mégis kitör beszűkült világából. Ilyen értelemben mesei történet az övé, hiszen a kicsi, a gyenge, a lenézett, a periferiára szorított idős asszony minden akadályt legyőzve kiválasztottá, majd hőssé, sőt istennővé, a bölcsesség hordozójává válik. A regényben a kozmikus lehülést alig éli túl néhány ember (köztük Marian és a többnyire szintén idős barátnői), az eljövendő új világot pedig a farkasok vezetik. Carrington egyértelművé teszi ezzel, hogy az ember méltatlanná vált arra, hogy uralma alá hajtsa a Földet.

AA: Nem is akármilyen, hanem bárányból származó – mondhatni báránybőrből kibújt – farkasok a posztapokaliptikus világ vezetői. Carrington megkérdőjelezi a hagyományos hierarchiakat. A tarkabarka szereplői társaságot felvonultató antipatriarchális Grál-keresés a feje tetejére állítja az ember mitikus világértelmezését. Ugyanakkor *A hallókürt* magának a fejre állításnak a kudarcát is megírja az idősek otthonát vezető Gambit házaspár által képviselt alternatív vallási nézetek paródiájában, amelyet az író bevallása szerint az Uszpenszkij-féle ezotériában szerzett saját tapasztalata ihletett.

GyA: Meghökkenítő, ahogyan Carrington merészen ötvözi az autofikciót, a krimi, a keresztény legendát, a lovagtörténeteket, illetve posztapokaliptikus disztópiát, átjárást teremtve a szépirodalom és a zsánerirodalom között. Sokallanám ezeket a játékos határátlépéseket, ha nem volna ennyire markáns a narrátori hang, amely téged is megragadott. Az élesen kritikus, (ön)ironikus, mégis nagyvonalú, jó humorérzéssel rendelkező öregasszony szólama ugyanis egyensúlyban tartja a művet.

AA: A festő-író magabiztosan úzi az intertextuális játékot. Amikor Marian az új otthonába készülve az idő múlásáról és jelentéktelenségéről merengett, már azt hittem, feminista Varázshegyre utazunk. A kastély tornyában lakó titokzatos lény a viktoriánus rémregényekből átlépő vendég-szereplő is lehetne, a migrénes Mrs. Gambit pedig a Jane Austennél megismert matrónákra hajaz, és mindezek egy szórakoztatóan koherens világot alkotnak.

GyA: Carrington bensőséges, fesztelen csevegő-prózáját – amelyet kiválóan közvetít a gördülékeny magyar fordítás – nagyfokú vizualitás, élénk színhasználat jellemzi, amelyben a legváratlanabb helyeken bukkan fel a fekete humor.

AA: A fekete humor kiemelt szerepet kap az egyházellenes, okkultista szálakkal átszőtt történetben, amelynek középpontjában az ebédlő faláról letekintő, hátborzongató apátnő áll. Amikor Marian a torony alatt, a „Világ méhében” saját magát főzi meg a pokoli üstben, az önmegismerésnek

ugyanazt az útját járja végig, mint a kerettörténetbe ágyazott kézirat szerint az apátnő, aki férfi álruhába öltözött nőként egyedül találta meg méltónak arra, hogy az Arkánium kamrájába belépjen, és kiengesztelje a földrengést okozó szörnyeteget. Az apátnőt a templomos lovagok ugyan megakadályozták abban, hogy eközben a Szent Grálra is szert tegyen, ám a világmegmentő akciót végül Marian viszi végbe az agg női csapatával. A párhuzamot erősíti, hogy mindkét eseménysorozatnak Taliessin bárd a tanúja.

GyA: Az említett portrén az apátnő nem egyszerűen csak néz, hanem kacsin. Ezt úgy értelmeztem, mint felhívást a játékokra. Ezért tudtam jóízűen nevetni a történetén, ami a hagiográfiák remek paródiája, és stilisztikai bravúr is egyben. Úgy tűnik, hogy a szerző regényes életrajza, szürrealista festményei, de az irodalmi műveiről írott elemzői szövegek is erős értelmezési hálót alkotnak *A hallókürt* körül.

AA: A regény értelmezési horizontja számomra Marian két fontos észrevétele között feszül. Egyik a regény elején megfogalmazott kritika az állítólag mindig kataklizmákba torkolló bibliai történetekkel és Éva hibáztatásával szemben, a másik pedig a történet vége felé elhangzó társadalombírálat, amely már a forradalomban sem látja a háborúba lépés megtagadásának lehetőségét, hiszen a forradalmak is újabb kormányokat hoznak létre.

GyA: A regény magyar fordítása a 2021-es angol újrakiadás alapján készült, amely Olga Tokarczuk utószónak nevezett átfogó elemzését is tartalmazza. Ily módon a magyar olvasói köztudatba frissen bekerülő regény olvasatát erősen irányítja a Nobel-díjas lengyel író értelmezése. Az enyém-et biztosan.

AA: Éles a kontraszt az első személyű narrációból kirajzolódó jópofa, együttérző, a világ iránt érdeklődő mami és a környezetében róla élő kép között, de ugyanígy például az otthon lakói által elegánsnak titulált, a kívülálló látogató számára ízléstelennek tűnő Georgina között is. Nem érzem, hogy Carrington ezeket a feszültségeket feloldaná, ezért nem tudok teljesen azonosulni Tokarczuk meglátásával, miszerint Carrington feminizmusa a különbség dicsérete. A dús fantáziájú Carmella gazdagsága, amely *deus ex machina* megoldást hoz a túlélők újjégkorszaki gondjaira, és Marian csodászerűen, de a regény logikájában mégsem meglepően megjelenő-beteljesülő szerelme számomra a gondviselés irányába való tapogatózás jelei.